

Загребельна Ірина Анатоліївна
студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Загребельная Ирина Анатольевна
студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Zagrebelsna Iryna

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

ЕКСТРАДИЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ПРАКТИКА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЭКСТРАДИЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ И ПРАКТИКА ЕЁ ПРИМЕНЕНИЯ EXTRADITION IN INTERNATIONAL LAW AND PRACTICE OF ITS APPLICATION

Анотація. Стаття присвячена розгляду правового процесу здійснення екстрадиції в міжнародній практиці та проблеми механізму здійснення видачі злочинців.

Ключові слова: екстрадиція, механізм видачі, запит щодо екстрадиції.

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению правового процесса осуществления экстрадиции в международной практике и проблемы механизма осуществления выдачи преступников.

Ключевые слова: экстрадиция, механизм выдачи, запрос об экстрадиции.

Summary. The article is devoted to the consideration of the legal process of implementation of extradition in international practice and the problem of the mechanism for implementing the extradition of criminals.

Key words: extradition, extradition mechanism, extradition request.

Постановка проблеми. Процес глобалізації, який активно розвивається у всьому світі, інтегративні процеси в міжнародному співтоваристві, не могли не вплинути на переосмислення важливої сфери, як співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю. Посилення процесу інтернаціоналізації злочинності, пов'язаний з долученням до вчинення злочинів громадян різних країн, розгортанням діяльності транснаціональних організованих злочинних груп на територіях різних держав, відкритість кордонів, що дозволяє злочинцям вільно переміщуватися з однієї країни в іншу, все це зумовлює необхідність тісної міжнародної взаємодії, у переслідуванні злочинців винних у вчиненні злочину. Бурхливий сплеск злочинної діяльності, насамперед тероризму — свідчить про те, що міжнародне співтовариство стикається з новими погрозами, що вимагає вживання заходів протидії, за для подолання існуючих проблем. Недосконалий механізм видачі злочинців, в деяких випадках, дозволяє особам переховуватись в інших країнах, які не були місцем вчинення злочину. Все це потребує широкомасштабного співробітництва і використання ефективного механізму міжнародної кооперації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема визначення поняття екстрадиції та самим механізмом його здійснення досліджувалося багатьма вченими, зокрема, О. І. Бойцов, В. І. Бояров, Р. М. Валеев, Ю. Г. Васильев, О. І. Виноградова, Маріан Грін, Н. А. Сафаров, О. І. Чучаєв, Р. Валлас, Я. Броунли, М. Бассіуні, С. Беді та ін.

Метою статті є дослідження підходів визначення та здійснення екстрадиції в сучасних умовах міжнародного права. Визначення не якісної роботи механізму видачі злочинців в умовах відсутності договору про екстрадицію між державами.

Виклад основного матеріалу. Питанням поняття «екстрадиція» зацікавлено багато дослідників і у результаті аналізу визначень необхідно відзначити, що кожен з них по-своєму розкрив це поняття з позиції міжнародного права та законодавства своєї держави. Проаналізувавши різні дефініції, С. С. Нестеренко вказала, що екстрадиція — це заснована на міжнародних договорах, загальноновизнаних принципах міжнародного права та нормах внутрішньодержавного права форма міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах, що полягає у відданні обвинуваченого для здійснення правосуддя

або засудженого для приведення до виконання обвинувального вироку суду, що надається державою, на території якої знаходиться запитувана особа на запит державою, що має підстави для здійснення своєї юрисдикції із дотриманням прав та інтересів осіб, що підлягають видачі [1, с. 14].

Екстрадиція в цілому являє складний правовий процес. Насамперед, це зумовлено використанням і урахуванням багатьох норм, які містяться в міжнародному праві та вітчизняному законодавстві таких, наприклад, як Європейська конвенція про екстрадицію 1957 або національні закони про видачі. Практичне здійснення видачі неможливо без урахування норм конституційного, кримінального, кримінально-процесуального та інших галузей законодавства. Потрібно відзначити, що базисні принципи закріплені в нормах конституційного права, таких як, невидачу власних громадян, виключенню деяких діянь (наприклад, тероризму) з категорії політичних злочинів, відмови від екстрадиції осіб, переслідуваних за політичними мотивами.

Віденська декларація про злочинність і правосуддя, прийнята Десятим конгресом ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками в квітні 2000 р., підкреслила відповідальність кожної держави за запровадження і підтримку справедливої, відповідальної, етичної та ефективної системи кримінального правосуддя, закликала до більш тісної координації і співробітництва між державами у вирішенні світової проблеми злочинності, враховуючи, що боротьба з нею є загальною і спільною зобов'язаністю.

У міжнародній практиці існує визнаний підхід, відповідно до якого, правовою підставою видачі громадянин є міжнародні договори про екстрадицію, надання правової допомоги у кримінальних справах або конвенції боротьби з міжнародними злочинами, а також національні закони прийняті окремими державами. Так, відповідно до ч. 4 ст. 13 Конституції Іспанії видача злочинців допускається тільки на виконання договору або закону з дотриманням принципу взаємності. Конституція Королівства Нідерландів в ч. 3 ст. 2 встановила, що видача іноземців іншій державі може бути здійснена тільки у відповідності з міжнародним договором. Порядок видачі іноземців іншій державі встановлюється актом парламенту.

Як вказує Маріан Грін, жодна держава не може здійснювати контроль над фізичною особою, що перебуває на території іншої держави. З іншого боку, держава на свій розсуд може дозволити іноземцю проживати на своїй території. У результаті для правопорушника існує можливість уникнути осуду, перейшовши кордон. Якщо він не скоїть злочину в країні притулку, що не буде достатніх підстав для його арешту і видачі. Саме для регулювання таких випадків і укладаються договори про екстрадицію. Дійсно, у випадках, коли особа вчинила злочин

і намагається сховатися в іншій країні, кращим інструментом забезпечити її відповідальність перед судом є наявність міжнародних договорів.

Однак, існують випадки, коли між державами відсутні договори про екстрадицію, що значно ускладнює механізм її здійснення. Відсутність спеціального договору про екстрадицію не повинно бути перешкодою для видачі обвинувачених, і в таких ситуаціях міжнародне право надає ефективну юридичну базу для співробітництва держав у сфері доставки індивідів під компетентну кримінальну юрисдикцію.

На мою думку, погляд Р. Валласа, який вказує, що екстрадиція є ефективною лише за наявності договору, є дуже доречним. Оскільки, коли між зацікавленими сторонами немає юридичної домовленості про екстрадицію, впливає те що, держава не зобов'язується видати особу, а має право на власний розсуд видати злочинця за принципом взаємності або відмовити у видачі. Кожна держава має право вирішувати питання про видачу за своїм розсудом, виходячи зі своїх інтересів. Ніхто не може нав'язати йому зобов'язання дотримуватися принципу взаємності.

По одному з найбільш відомих екстрадиційних справ, розглянутих Верховним судом США — *Factor v. Laubheimer*, — було зазначено, що «... міжнародне право не визнає права на екстрадицію в відсутність договору. Незважаючи на те що уряд, згідно власної конституції [мається на увазі конституція країни] і законам, може добровільно передати втікача правосуддю держави, від якого він ховається, і стверджувати при цьому, що поступати так — це його моральний обов'язок ... право вимагати екстрадицію і відповідне йому зобов'язання передати його [втікача] вимагати державі, існує тільки в тому випадку, якщо це передбачено договором» [2].

Наприклад, Україна досить немає договору про екстрадицію з США, відповідний переговорний процес триває близько 15 років. Це дуже важливе питання, оскільки такий стан речей є формальною підставою, аби не видавати Україні тих осіб, якими цікавляться правоохоронні органи. Одержуючи запит на екстрадицію, держава буде керуватися своїм внутрішнім законом, який регламентує процес прийняття рішення про екстрадицію, тобто, який орган приймає рішення, підстави для відмови, можливість оскарження та перегляду рішення про екстрадицію, утримання під вартою до вирішення питання про екстрадицію та інше. У багатьох європейських країнах рішення про екстрадицію приймає суд. Таким чином, суд розглядає спір між представником держави Україна і особою, видача якої запитується. Запитує видачу держава повинна довести, що для екстрадиції є всі підстави, а також немає ніяких перешкод для видачі особи. У той же час обвинувачений може висунути свої аргументи і докази про наявність підстав для відмови в екстрадиції.

І в деяких випадках, щоб не видати певну особу, їй надають громадянство тієї країни, де вона вирішила залишитися (і це стосується не тільки США). Але є низка міжнародних угод, що передбачають передачу провадження по кримінальній справі до іншої країни у разі, коли фігуранта не екстрадують.

Ще однією підставою для відмови українським правоохоронним органам в екстрадиції особи є порушення прав і свобод людини, передбачених Європейською конвенцією з прав людини 1950 р. У відповідності до положень цієї Конвенції, держава повинна гарантувати дотримання права на справедливий судовий процес, захист від катувань та жорстокого поводження, в тому числі гарантувати належні умови утримання під вартою і наявність медичної допомоги в умовах утримання під вартою.

Наприклад, приймаючи рішення про відмову в екстрадиції Арсена Авакова, Римський апеляційний суд взяв до уваги практику Європейського суду з прав людини у справах проти України, резолюції ПАРЄ по Україні, інші документи про дотримання

прав людини, в тому числі прав ув'язнених, в Україні. У екстрадиції відмовляють у тих випадках, якщо суд приходиться до висновку, що кримінальне переслідування особи в Україні є прикриттям для переслідування з інших мотивів, наприклад, внаслідок політичної або суспільної діяльності. Не може бути здійснена видача особи, якщо йому було надано політичний притулок на підставі Конвенції ООН про статус біженців. Тому багато громадян, які вважають, що їхнє переслідування в Україні здійснюється за політичними мотивами, намагаються отримати статус біженця в іншій державі, щоб захистити себе від екстрадиції за запитом української сторони.

Висновок. На даному етапі потрібно вдосконалювати співпрацю механізмів контролю за надходженням та виконанням запитів про правову допомогу держав, спростувати сам механізм передачі осіб, визнати за необхідне оперативно інформувати одна одну про стан розгляду запитів про екстрадицію та причини, які перешкоджають просуванню екстрадиційних процедур.

Література

1. Нестеренко С. С. Міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції.: монографія / С. С. Нестеренко. — Одеса: Фенікс, 2011. — 192 с.
2. The Guide to American Law. Everyone's Legal Encyclopedia. — St. Paul, Minnesota: West Publishing CO, 1984. — Vol. 5. — P. 119.
3. Сафаров Нізамі Абдуллаевич. Екстрадиція в міжнародному кримінальному праві: проблеми теорії і практики. Extradition in International Criminal Law: Problems of Theory and Practice / НА Сафаров. — М.: Волтерс Клувер, 2005. — 416 с.
4. Демидюк О. Б. Екстрадиція як інститут Кримінально-процесуального права / Демидюк О. Б. // Вісн. Академії адвокатури України. — 2011 -№ 2(21). — С. 134.
5. Абашидзе А. Х. Институт экстрадиции в современном международном праве / А. Х. Абашидзе, Ю. Г. Васильев // Международное публичное право. — 2003. — № 3. — 114 с.
6. Лихова С. Актуальні питання вдосконалення інституту екстрадиції / Право України. — 2001, № 1.
7. Бойцов А. И. Выдача преступников / А. И. Бойцов. — СПб: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. — 795 с.

References

1. Nesterenko S. S. International legal protection of human rights in the course of extradition: monograph / S. S. Nesterenko. — Odessa: Phoenix, 2011. — 192 p.
2. The Guide to American Law. Everyone's Legal Encyclopedia. — St. Paul, Minnesota: West Publishing CO, 1984. — Vol. 5. — P. 119.
3. S. N. Abdullaevich. Extradition in international criminal law: problems of theory and practice. Extradition in International Criminal Law: Problems of Theory and Practice / NA Safarov. — M.: Walters Clouver, 2005. — 416 p.
4. Demidyuk O. B. Extradition as an institute of criminal procedural law / Demidyuk O. B. // Vysn. Academy of Advocacy of Ukraine. — 2011 — No. 2 (21). — P. 134.
5. Abashidze A. Kh. Institute of Extradition in Contemporary International Law / A. H. Abashidze, Y. G. Vasiliev // International Public Law. — 2003. № 3. — 114 P.
6. Likhova S. Topical issues of improving the institution of extradition // The Law of Ukraine. — 2001, No. 1.
7. Boytsov A. I. Extradition of criminals / A. I. Boytsov. — SPb: Publishing house of R. Aslanov «Legal Center Press», 2004. — 795 p.